

SEKS DIMENSIONER AF **ADGANG TIL KUNST OG KULTUR**
FOR ENSOMME ÆLDRE I **MUSIKALSKE BESØGSVENNER**

Forskningsprogrammet for Antropologi, Aarhus Universitet

Amalie Bakker Munk Andersen
Tanja Kronborg Hansen
Nanna Thorsteinsson Schneidermann

Amalie Bakkær Munk Andersen, Tanja Kronborg
Hansen & Nanna Thorsteinsson Schneidermann

**Seks dimensioner af adgang til kunst og kultur
for ensomme ældre i Musikalske Besøgsvenner**

Forskningsprogrammet for Antropologi
Aarhus Universitet

Titel:

Seks dimensioner af adgang til kunst og kultur for ensomme ældre i
Musikalske Besøgsvenner

RPA Report Series #3

Udgivet af Forskningsprogrammet for Antropologi, Aarhus Universitet 2024

Forfattere:

Amalie Bakkær Munk Andersen

Tanja Kronborg Hansen

Nanna Thorsteinsson Schneidermann

© Forfatterne 2024

Forsidefoto: Tanja Kronborg Hansen

Layout: Nadia Donnerborg & Tanja Kronborg Hansen

Korrektur: Mikkel Falk Møller

Fotografi: Tanja Kronborg Hansen

Film: Amalie Bakkær Munk Andersen

Kontakt: Nanna Schneidermann nanna.s@cas.au.dk

ISBN:

Elektronisk 978-87-7684-450-9

Trykt 978-87-7684-449-3

DOI:

10.7146/aul.524

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Introduktion	5-6
Datagrundlag og metode	8-15
Kameraet som adgangsgivende metode	8-9
Kameraet som indsigtsgivende metode	11
Billeder som formidling	11-12
Koncerter i hjemmet som adgangsgivende og adgangskrævende	14-15
Portrætter af deltagerne	17-21
Deltagelse i 68-årige Malenes ugentlige onsdagsbesøg	
hos 86-årige Olga	17-18
Besøg hos 97-årige Verner på dagen for koncertbesøget	18
Besøg hos besøgsværten 73-årige Marie på dagen	
for koncertbesøget	18-19
Dimensioner af adgang til livemusik	22-39
Fysisk adgang til en intim koncert	22-23
Social adgang til en særlig oplevelse	25-26
Sanselig adgang til et kunstnerisk frirum	28-29
Følelsesmæssig adgang til kropslig forløsning	31-33
Tidslig adgang til minder	35-36
Relationel adgang til en ny målgruppe	38-39
Hvad vil det sige at have adgang?	41-48
Adgang til fællesskab	45-46
Adgang til deltagelse	48
Litteraturliste	49-50

Forord

Musikalske Besøgsvenner er et treårigt videnssamarbejde mellem genreorganisationen ROSA og Aarhus Universitets Afdeling for Antropologi, hvor projektmedarbejdere, studerende og forskere har samarbejdet om at udvikle og undersøge intimkoncerter i hjemmet, primært med brugere af besøgsvennetjenester som målgruppe.

I perioden januar 2021-december 2023 er der afholdt 300 koncerter i hele landet. 31 kunstnere har deltaget i projektet ved at tage på "tour" alene med guitaren eller et andet instrument, der kan sættes op i stuen hos koncertdeltagerne. En vifte af besøgsvennetjenester og væresteder har bidraget til projektet ved at medarbejdere og frivillige har formidlet kontakt og deltaget i koncerter med fokus på udviklingen af alternative og tilgængelige koncertformater, heriblandt Ældre Sagen, Røde Kors, Elderlearn, Besøg på Modersmål, Sind, Ventilen, Opgang 2 og Danske Seniorer. Projektet er også støttet af spillestederne VEGA, Paletten, Platform K, Spillested Thy, Godset i Kolding, Det Musikalske Hus i Frederikshavn, Musikhuset i Bornholm og Train.

Region Midt kulturudviklingspulje er partnere i projektet med en 3-årig bevilling, herunder finansiering af forskningssamarbejdet. Gladsaxe Kommune, Aarhus Kommune og Kolding Kommune har støttet Musikalske Besøgsvenner som en del af deres fokus på kultur- og sundhedsprojekter.

Særligt tak til alle dem som har deltaget i forskningsprojektet. Besøgsvennepar som har åbnet deres hjem for os og tilladt os at være med til koncerter, kunstnere der har deltaget i interviews og taget os med på tour samt projektmedarbejdere, partnerorganisationer og netværksmedlemmer som har bidraget med værdifuld viden og indsigter.

Læs mere om resultaterne af projektets første fase i 2021-2022 i rapporten [Musikalske Besøgsvenner 2021 – fra eksperiment til koncertformat](#) og find en opsamling af erfaringer på tværs af de mange typer aktører i projektet i rapporten [8 råd til kultur- og sundhedsprojekter: Baseret på erfaringer fra Musikalske Besøgsvenner](#).

Introduktion

Jannik

Jannik, koncertdeltager

"Musik har jo følelser, og du behøver ikke at have forstand på musik, for hvad vil det sige at have forstand på musik? Man behøver ikke at forstå den. Man kan bare lytte til den".

Hvad vil det sige at have adgang til kunst- og kulturlivet? Det er ét af de spørgsmål som projektet Musikalske Besøgsvenner stiller. Igennem intimkoncerter i hjemmet undersøger projektet værdien af deltagelse i kulturlivet for brugere af besøgsvennetjenester og andre tilbud for sårbare borgere med mulige ensomhedsproblematikker.¹

Denne rapport beskriver hvordan Musikalske Besøgsvenner har arbejdet med adgang til kultur og viser, hvordan adgang i denne sammenhæng er mere end blot fysisk adgang, men også indeholder hvad vi kalder dimensioner af social, sanselig, følelsesmæssig, tidslig og relationsbaseret adgang. Vi undersøger flerdimensionel adgang til kunst og kultur ved at udfolde deltagernes erfaringer, som vi har indsamlet igennem etnografisk feltarbejde.

Igennem vores feltarbejde har vi brugt visuelle og deltagende metoder som en måde at skabe viden om de sanselige, sociale, stemningsmæssige aspekter af det kunstneriske møde. I løbet af processen med at arbejde med billederne og film fra koncerterne indsår forskningsgruppen, at disse medier kan give læseren adgang til erfaringer fra musikalske besøgsvenner på en anden måde end teksten tillader. Derfor er rapporten her bygget op omkring billeder, filmklip og personlige historier fra Musikalske Besøgsvenner, som viser adgang til kunst og kultur som et flerdimensionelt forhold, og hvad netop dette koncertformat kan bidrage med i forhold til at give sårbare borgere adgang til musikalske møder.

Vi viser, hvordan adgang til konventionel kunst- og kulturliv kan forstås relationelt, snarere end som et spørgsmål om at "aktivere" passive borgere. Adgang til kulturlivet er forbundet med komplekse økonomiske, socio-materielle og sociale relationer.

¹ Besøgsvenner refererer i denne rapport til frivillige hos en besøgsvennetjeneste. Besøgs-værter refererer til personer som får besøg af frivillige igennem en besøgsvennetjeneste. Besøgsvennepar refererer til både besøgsvært og besøgsven sammen som par.

En dimension er fysisk adgang; at borgere oplever muligheder eller barrierer for at bevæge sig hen til konventionelle koncertsteder. Men det kan også være umuligt at se sig selv deltage i konventionelle koncerter på grund af hørenedsættelse, smerter eller fysisk immobilitet, som spillestederne ikke altid kan rumme. Samtidig kan tab af sociale relationer, f.eks. tabet af en vennegruppe eller en partner, som man plejede at rejse og nyde kulturlivet med, udgøre en barriere, da mange ikke ser det som en mulighed at deltage i kulturelle begivenheder alene, fordi de frygter eller har erfaringer med social eksklusion.

Ifølge Hanna Bertilsdotter Rosqvist (2012) henviser 'social tilgængelighed' til at adgang til et rum kræver at alle deltagere føler sig inkluderet. Det har altså ikke kun betydning, at borgere kan være fysisk tilstede i et rum, men også at de føler sig som en del af fællesskabet for at der er tale om reel adgang til deltagelse. På den måde kan niveauer af social og strukturel tilgængelighed "forhindre den fulde deltagelse af en række forskellige sind og kroppe" (Ginsburg & Rapp 2013: 54). Begrænset adgang opstår altså gennem møder med invaliderende forhold og ikke som følge af sygdom eller en funktionsnedsættelse i sig selv. I vores forskning har vi set hvordan kombinationen af en koncert og et besøg i hjemmet i Musikalske Besøgsvenner, som vi tidligere har beskrevet som et 'hybridt koncertformat' (Andersen, Hede & Schneidermann 2022) kan være kompliceret at navigere i, både for de deltagende kunstnere og publikum, men samtidig øger adgangen til en gren af kunst- og kulturlivet, navnlig livemusik.

I det følgende beskriver vi datagrundlaget og vores metodiske tilgang med fokus på hvordan dét at arbejde med film og billeder har givet alternativ adgang til indsigter. Igennem hele rapporten bruger vi billeder, filmklip, historier og citater fra koncerter i Musikalske Besøgsvenner som udgangspunkt for undersøgelsen. På den måde inviterer vi dig som læser til at udforske de sansemæssige og følelsesmæssige potentialer i projektet sammen med os.

Vi viser processer, hvor Musikalske Besøgsvenner giver adgang til kunst og kultur som samskabelse ved at beskrive hvordan besøgsvenneparrene forbereder sig på at møde kunstnerne i deres eget hjem. Herefter undersøger vi fem dimensioner af adgang til kunstneriske oplevelser i Musikalske Besøgsvenner. Det er grundlaget for en diskussion af, hvordan kultur- og sundhedsprojekter kan arbejde med adgang til kunst- og kultur fra et mere holistisk perspektiv.

Datagrundlag og metode

Undersøgelsen af adgang som et centralt tema i Musikalske Besøgsvenner er udsprunget af antropologisk feltarbejde blandt projektets deltagere med fokus på at dokumentere og analysere deltagernes erfaringer og oplevelser med koncerterne. Vi har udført 73 kvalitative interviews med publikum, musikere, projektmedarbejdere i Musikalske Besøgsvenner, konsulenter i besøgstjenester, spillestedsledere samt kommunale medarbejdere.²

Amalie Bakkær Munk Andersen er visuel antropolog og fulgte forskellige besøgsvennepar og deres familier i en periode på 9 måneder. Filmene som der linkes til i rapporten, var en del af Amalies feltarbejde som en metode til, sammen med forskningsdeltagerne, at udforske sanseoplevelser, ensomhed, aktiv aldring og koncerter værdi i hverdagen. Tanja Kronborg Hansen er fotograf og visuel antropolog og har lavet feltarbejde hos ROSA og med deltagende besøgsvennepar i en periode på 6 måneder med fokus på koncerternes rum, stemninger og følelsesmæssige dimensioner.

Fotografierne i rapporten er fra Tanjas feltarbejde. Kenni Hede er visuel antropolog og har bidraget til den overordnede dataindsamling og film og Nanna Schneidermann er lektor og har bidraget med dataindsamling og projektledelse. I de tusindvis af fotografier og over 50 timers filmoptagelser, som vi har skabt over tre år, begyndte der at tegne sig særlige mønstre i forhold til hvordan koncertbesøgene i Musikalske Besøgsvenner ikke blot gav fysisk adgang til koncerter. Man kan sige, at kameraet har været en metode til at udforske adgang til kunst og kultur som en flerdimensionel størrelse som er både fysisk, social, sanselig, følelsesmæssig, tidslig og relationsbaseret.

Kameraet som adgangsgivende metode

Som antropologer har vi konsekvent fulgt konventionelle, etnografiske metoder ved at anvende deltagerobservation og interviewteknikker som redskaber til dataindsamling. Derudover har vi integreret brugen af kamera under vores feltarbejde.

² Alle udsagn er anonymiserede og navnene er fiktive, medmindre andet samtykke er givet.

Med kameraet følger en unik licens, der tillader os at bevæge os mere frit i koncertrummet, observere fra forskellige perspektiver og zoome helt ind på subtile detaljer og udtryk uden at tiltrække uønsket opmærksomhed. Deltagerne accepterede generelt vores skift af positioner under formålet om at dokumentere begivenheden visuelt. Men som uddraget fra en koncertsituation nedenfor viser, så krævede det også tilvænning og samtale at skabe tryghed omkring vores og kameraets tilstedeværelse. Materialet blev efterfølgende delt med deltagerne.

Uddrag af Tanjas feltnoter om brugen af kamera

Kaffemaskinens karakteristiske lyd og velkendte aroma sniger sig ind til stuen fra køkkenet. Gertrud går frem og tilbage med kaffekopper i et jævnt tempo og stiller tingene fint an med hjælp fra nogle af de øvrige deltagere. De er blevet opfordret til at ignorere mig så vidt muligt, og de gør et godt forsøg. Jeg retter kameraet mod Gertrud og vil fange hende i farten. Klik. Hun stopper op og sender mig forsigtigt et ubekvemt blik. "Jeg kan ikke så godt li' at blive fotograferet", fortæller hun stille. Jeg tager straks kameraet ned og sikrer mig endnu engang, at det er i orden, at jeg tager billeder. Jeg giver Gertrud tid til at vænne sig til kameraet ved at tage billeder her og dér i stedet. [...] Under koncerten klikker jeg løs i forsøget på at fotografere stemningen fra alle mulige vinkler. Jeg kan komme helt tæt på detaljer som små muskler og hudfolder i ansigterne, der bevæger sig og skifter i takt med stemningen. Da koncerten er slut, undrer Gertrud sig over, hvor jeg havde været. "Jeg har slet ikke bemærket, at du har taget billeder".

Kameraet som indsigtsgivende metode

En del af vores undersøgelse gik ud på at forstå besøgsværternes hverdag for at forstå den kontekst som koncerterne udspiller sig i. I den forbindelse har Amalie i hendes speciale, i samarbejde med fem deltagere, lavet 'video tours' (Pink 2007), hvor de guider hende og kameraet igennem deres hjem, mens de fortæller om deres dagligdag og rutiner. Tilgangen skaber en sensorisk oplevelse af hjemmene.

At besøgsværterne fortæller under turen, giver en anden mulighed for at forstå hjemmet, end hvis vi havde gået rundt i huset på egen hånd og dannet vores egne indtryk.

["Revisiting Loneliness".](#)

Kameraet tilbyder mulighed for mikroobservationer, hvor små nuancer og detaljer kan fordybes i betydelig udstrækning på en måde, som det blotte øje ikke kan alene. Foto- og filmmaterialet giver mulighed for at zoome ind i situationen, som vi kan vende tilbage i analysefasen. Det kan være kropssprog, gestik, mimik og rumlige arrangementer. Optagelserne gør det muligt at genbesøge øjeblikke og få indblik i aspekter, som vi ikke var bevidste om i situationen. Der er ikke kun tale om dokumentation, da den bliver et indsigtsgivende redskab. I denne optik fungerer kameraet som et redskab til dataindsamling. Billeder og film kan repræsentere hvad der sker på en anden måde end det skrevne ord (Pink 2007: 205).

Derudover har kameraet givet mulighed for at inddrage deltagerne i analysen ved at vise optagelserne til de enkelte og bede om deres kommentarer til og fortolkninger på materialet. Det visuelle materiale betragtes som en selvstændig kilde til viden og ikke alene som elementer, der understøtter teksten.

Billeder som formidling

Mennesker behøver ikke at have ekspertise i musikkens mekanismer for at få glæde af den, som koncertdeltageren Jan beskriver i indledningen til rapporten. Allerede som nyfødte er vi i stand til at relatere til musikken spontant og ubesværet (Molnar-Szakacs & Overy 2006). Alligevel kan det være vanskeligt at sætte ord på, hvad musikken gør ved os eller hvordan vi oplever den. Her tilbyder visuelle metoder et alternativ til traditionelle interviewteknikker.

Brugen af film og fotografier i vidensdelingen fungerer som visuelle trækplastre, der tiltrækker opmærksomhed og gør det lettere at engagere sig i teksten. Tekst er desuden begrænset i at formidle visse sansemæssige, stemningsfulde og følelsesmæssige aspekter af koncertsituationerne.

Koncerter i hjemmet som adgangsgivende og adgangskrævende

I Musikalske Besøgsvenner flytter koncertoplevelsen ind i folks hjem for at give mennesker med begrænset adgang til kunst og kultur mulighed for at deltage, uden at de skal flytte sig væk fra hjemmets trygge rammer. Omvendt kræver koncertformatet, at kunstnerne får adgang til besøgsværternes private bolig; at de er villige til at åbne døren for en fremmed musiker og være vært for en koncert. Koncerterne bryder dermed en grænse mellem det konventionelt offentlige og konventionelt private.

Det kan være et kontrastfyldt møde, der kan opleves som udfordrende, overvældende og grænseoverskridende for både publikum og kunstner. Alligevel er der måder hvor både publikum og musiker bløder mødet op, hvad enten det er ved at forberede kaffe, spille koncert i strømpesokker, fortælle en joke eller personlige historier fra dagligdagen. På den måde er samtlige deltagere, musikere og publikum, på hver deres måde aktivt med til at gøre koncertbesøget til et trygt og meningsfuldt møde, hvilket gør det til en fælles, samskabt oplevelse (Andersen, Hede & Schneidermann 2022).

En kvindelig kunstner i 30'erne fortæller om, hvordan hun bruger humor og en intens opmærksomhed på koncertdeltagerne til at navigere adgang og skabe kontakt med koncertdeltagerne.

Kvindelig kunstner

"Så er det jo noget med lige at finde ud af, hvilken dør man skal gå ind ad. Og det var nogle gange lidt spændende, så nogle gange kom jeg lige femti minutter for sent. Og så kunne man - det gjorde jeg i hvert fald - lave sådan en rigtig musikerjoke om at musikere, de kommer jo tit for sent og 'hahaha' og det synes de også var sjovt. Allerede der kan man godt fornemme humor eller måske en lidt anden humor, eller måske ingen humor. Så det prøvede jeg hele tiden at lure dét der".

Intentionen med Musikalske Besøgsvenner var at skabe et trygt og overskueligt koncertformat, hvor musikeren agerede som 'en tredje besøgsven'. At tage imod en musiker i ens hjem betragtes ikke nødvendigvis som vanskeligere end at tage imod ugentlige besøg fra en besøgsven, men det kan også være en udfordrende og grænseoverskridende handling at invitere en fremmed indenfor.

Besøgsværterne kan have svært ved at overskue besøget, bl.a. fordi de er påvirket af forventninger til, hvordan deres hjem bør se ud, når de tager imod gæster. De er nervøse og spændte forud for koncertbesøget og ved ikke helt, hvad de skal forvente. Når de har modet til at åbne døren for musikeren og tage imod det musikalske besøg, oplever de, at de kan slappe af, da musikeren viser sig imødekommende ved at spørge ind til dem og deres hjem, er venlig og måske endda morsom og begynder at spille. Samtalen og det indledende møde er vigtige elementer for deltagerne i at finde sig tilpas i den uvante situation, og efter at den første tone er slået an og musikken fylder rummet, oplever deltagerne at deres skuldre falder ned og at de kan trække vejret frit.

Interview, antropolog og værter

Antropolog

"Hvad synes du om at være vært for den her musikalske oplevelse?"

Verner (97 år)

"Jeg bliver stresset, men jeg var i gode hænder i dag".

Jannik (Verners søn)

"Vi havde aftalt at jeg skulle komme i god tid, så jeg kunne tage imod. Da vi var i gang, der fik jeg sådan en fornemmelse af, at nu kan vi trække vejret igen".

I løbet af det første år med Musikalske Besøgsvener erfarede ROSA, at borgere kunne være for syge eller dårlige til at være værter for det musikalske besøg.

Derefter genovervejede ROSA kriterierne for at deltage og vurderede, at deltagerne skal være i stand til at respondere på musikken og være vært i kraft af Musikalske Besøgsvenerns hybride natur som både koncert og besøg.

Derfor gør Musikalske Besøgsvener det muligt at give adgang til musikalske liveoplevelse for en gruppe af sårbare borgere, der oplever begrænset adgang, men det er ikke et format der passer til alle sårbare målgrupper.

Portrætter af deltagerne

I alt 21 besøgsvennepar og 17 musikere deltog i undersøgelsen. Derudover deltog 4 frivilligkoordinatorer og konsulenter i besøgstjenester, 3 kommunale konsulenter og 10 medarbejdere hos ROSA. Vi deltog i 20 koncerter i perioden december 2020 – juni 2023. Som forskere var vi også besøgende i besøgsværternes hjem, og oplevede hvordan overgange, grænser og adgang skabte både lidt akavede og hjertelige møder. Igennem fortællinger af vores egne ankomster til to koncerter og et ordinært besøgsvenne-besøg, beskriver vi nedenfor nogle af de forskelligartede former for værtskab som Musikalske Besøgsvenner tog form i. Portrætterne af Verner, Marie og Olga viser også deltagernes meget forskellige muligheder og barrierer for adgang til konventionelle kunst og kulturtilbud.

Deltagelse i 68-årige Malenes ugentlige onsdagsbesøg hos 86-årige Olga

En højlydt gøen lyder inde bag døren, før en kvinde med briller og langt, gråt hår samlet i en hestehale åbner døren og præsenterer sig som besøgsvennen Malene, som jeg har aftalt besøget med over telefonen.

Hun tysser på den lille, hvide pjuskede hund, som hun præsenterer som sin besøgshund og byder mig indenfor i sin besøgsværts ældrebolig. Hun fører mig ind i en tætmøbleret stue, hvor Olga sidder foroverbøjet med krummet ryg i en grå sofa med blomsterbroderede puder. Hvide krus med lyserøde blomster og en bagerkringle står dækket på bordet. Malene beder os tage plads, mens hun henter kaffe fra køkkenet.

Olga fortæller, at hun er meget taknemmelig for Malenes besøg, da hun tilbringer mange timer om dagen alene. Hun har svært ved at komme ud, da hun har mange smerter og er gangbesværet. Malene medbringer som regel en kage, som Olga og hende nyder til kaffen, mens de deler stort og småt fra dagligdagen, og så læser hun også højt for Olga, der er ordblind.

Besøg hos 97-årige Verner på dagen for koncertbesøget

Verners søn, Jannik, byder mig indenfor i hans fars hjem. Jeg skimter et keyboard i et af rummene, idét jeg træder ind i gangen. Verner træder usikkert frem fra stuen og rækker søgende ud efter min hånd og giver den et solidt håndtryk, idét hans fingre mødre mine. Hans blå øjne er dækket af et hvidligt slør. Verner fortæller, at han er stort set blind. I stuen tager vi plads rundt om et massivt stenbord. Jannik sætter sig i en rødslidt sofa og Verner finder en stol overfor ved at mærke sig frem på møblerne.

En violin og en banjo hænger på væggen. Verner fortæller, at han har spillet trompet, siden han var 10 år gammel og været aktiv i et amatørsymfoniorkester i fire årtier. På en teaktræsreol står en række CD'er placeret på en hylde over et musikanlæg og to højtalere. Der er flere radioer omkring i stuen. Selvom musik har betydet meget i Verner liv, kommer han ikke til koncerter længere. "Efter jeg har mistet synet, er jeg ikke kommet til noget. Jeg tror ikke, at jeg har været til noget i 12 år. Da jeg selv spillede, var det en aktiv tid. Der var det med 4 orkestre hver uge og så al det løse", fortæller han.

Besøg hos besøgsværten 73-årige Marie på dagen for koncertbesøget

Marie er solidt placeret i en sort lænestol i en kompakt stue med direkte udsyn til fordøren. En rollator pyntet med broderi er placeret indenfor hendes rækkevidde.

Hun er iført en lang blomstret kjole og et bredt smil, og tilbyder mig ivrigt gestikulerende en plads i sofaen overfor hende. Trægulvet knirker under mig, mens hun ivrigt beretter om sit liv. Marie trykker på en knap, hvorpå hendes sorte lænestol summer mekanisk og gradvist løfter hendes krop op på benene. Hun bevæger sig med støtte fra rollatoren et par meter hen til køkkenet for at hente et par glas, imens hun beder mig stille et par sodavand frem fra altanen. Med tungt åndedrag sætter hun sig igen i den smarte stol og fortsætter sin fortælling om et liv præget af ensomhed og længsel.

Dimensioner af adgang til livemusik

Ovenfor har vi præsenteret et udsnit af målgruppen for Musikalske Besøgsvenner og beskrevet nogle af de barrierer som de møder i forhold til deltagelse i konventionelle koncert- eller kulturtilbud. Musikalske Besøgsvenner blev udviklet med henblik på at give sårbare mennesker og deres støttepersoner et tilgængeligt tilbud i form af en intimkoncert i hjemmet. Igennem vores feltarbejde og undersøgelser ved brug af billeder og film har vi identificeret seks dimensioner af adgang til kunst- og kultur som koncertbesøgene sætter i spil.

Fysisk adgang til en intim koncert

I en digitaliseret tid og i kølvandet på coronapandemien har værdien af face-to-face interaktioner og fysisk samvær fået øget fokus. Forud for Musikalske Besøgsvenner havde publikum adgang til musikalske oplevelser via TV og radio.

Under de intime hjemmekoncerter træder musikeren ud af det digitale og ind i stuen. Således får deltagerne mulighed for at være fysisk til stede under en musikalsk liveoplevelse, uden at de behøver at forlade deres hjem. Det giver dem mulighed for at få en mere analog oplevelse med den stemning, som følger med, når lyden slår mod rummets vægge og blander sig med ens eget bifald.

Intimiteten skaber andre muligheder for deltagelse, da det giver publikum og musikeren en direkte dialog, give hinanden hånden, se hinanden i øjnene og observere hinandens kropssprog. Der er altså andre vilkår for at kommunikere med musikeren end de som digitale medier eller konventionelle koncerter tillader. Musikeren og det sårbare publikum nedbryder dermed en fysisk barriere og kan komme helt tæt på hinanden.

Det sker både rent fysisk ved at deltagerne sidder tæt sammen i en stue, men også socialt ved at lære hinanden at kende på tværs af de fortællinger, som hver deltager, musiker og publikum, bringer med sig ind i rummet.

Når musikerne træder ind i private hjem, har de ikke deres band, teknikere, manager eller andre at læne sig op ad under koncerten. De er selv ansvarlige for at træffe alle beslutninger i forhold til de mennesker, som de står overfor. Jannik, der deltog i en koncert sammen med sin 97-årige far, havde selv været festmusiker og vant til at stå på en scene og lade sig bedømme af et til tider kritisk publikum. Jannik påpeger med tydelig beundring i stemmen, at det må være en udfordring for musikerne i Musikalske Besøgsvenner ikke at kunne læne sig op ad andre i deres solooptræden.

Jannik

Jannik (Verners søn)

”Vi sidder så tæt. Det er i dén grad en intimkoncert. Det kræver noget mod fra hendes side. Det er jo nøgent at sidde der”.

Efter Jannik og hans far havde fået navnet på den musiker, der skulle spille for dem, fandt han vedkommende på internettet for at de kunne forberede sig på, hvem der ville gæste farens stue. Til forskel fra deres indledende bekendtskab med musikeren på YouTube, blev intimkoncerten en levende oplevelse for dem, som gav indblik i de fortællinger, der knyttede sig til musikerens sangskrivning, men som også gjorde indtryk igennem den måde som musikeren mødte dem på. Et møde der blev muligt, fordi musikeren gæstede Verners lejlighed, da han ikke selv havde mulighed for at opsøge en koncertoplevelse.

Social adgang til en særlig oplevelse

Anne-Sofie, socialrådgiver

"Det er jo nyt, og ingen af borgerne havde prøvet det, så de havde jo mange spørgsmål, og det var noget udfordrende for nogle af borgerne at få en ind i deres hjem. Det er ikke alle, der er vant til det. Og én sagde til mig, 'så skal jeg rydde op'. Det er så ikke derfor de kommer. Det er for at give dig en oplevelse. 'Jamen, jeg kan ikke lukke nogen indenfor, sådan som det ser ud nu'. Så der var en proces i at komme dertil, at det skulle være trygt", fortalte Anne-Sofie, der er socialrådgiver og faglig konsulent, som har koordineret koncertbesøg for borgerne i hendes kommune i samarbejde med ROSA.

Musikalske Besøgsvener er en særlig begivenhed for besøgsparrerne. Midt i dagene der ligner hinanden, udgør koncertbesøget noget nyt, anderledes og opkvikkende. Den repræsenterer et brud med den ensartede og trivielle hverdag, som beskrevet ovenfor under de tre portrætter af Verner, Marie og Olga samt i filmen Revisiting Loneliness (Andersen 2022a, se også Andersen 2022b og Andersen & Hede 2022), der er produceret som en del af projektet i samarbejde med fem besøgsværter.

Initiativet var ikke noget som besøgsværterne havde hørt om før, hvilket gjorde det spændende og eksklusivt. Det gav adgang til en anderledes type oplevelse end hvad de sædvanligvis kunne tilgå i det lokale seniorcenter. Selvom der er ligheder mellem de ugentlige koncertbesøg, som besøgsværterne modtager af deres besøgsven, men nu i selskab med en tredje musikalsk besøgsven, medfølger der andre forventninger.

Se Amalies specialefilm med en udforskning af ældre kvindelige besøgsværterers oplevelse af ensomhed.

["Revisiting Loneliness"](#).

Besøget er ikke et hvilket som helst besøg, og det særlige er omgærdet af spænding og overvejelser blandt besøgsparrerne og skaber sociale forventninger om at gøre noget ekstra. Besøgsværterne havde spørgsmål som, hvem skal jeg tage imod? Hvordan tager jeg imod en professionel musiker? Hvad serverer jeg? Hvad tager jeg på?

Nogle er oppe kl. 5 om morgenen for at bage vandbakkelse, andre stiller karameller og dåsesodavand på bordet, og andre igen beder deres besøgsven medbringe en kage til oplevelsen. Det pæne porcelæn sættes som regel på bordet og besøgsparret har gjort noget ekstra ud af deres påklædning. Om deltagerne har anrettet flere forskellige kager eller en skål karameller er ikke så vigtigt. For de, hvem det er en udfordring at stå ud af sengen og få tøj på om morgenen, kan det at beslutte sig til og anskaffe karamellerne være et lige så stort besvær som for en anden at bage kagerne.

Pointen er snarere, at hver handling er en måde at sætte sig selv op til koncerten. Igennem forberedelserne af hjemmet, forbereder besøgsparrene dermed også sig selv på at modtage en særlig oplevelse. Forberedelserne viser samtidig kompleksiteten af, at deltagerne som modtagere af et koncertbesøg samtidig bliver koncertbesøgets værter, fordi det foregår hjemme hos dem. Som vært påtager deltagerne sig dermed også rollen som afvikler af en koncert i sit hjem og gør det til et sted, hvor en koncert kan finde sted.

Besøgsvennen spiller her en vigtig rolle i at skabe tryghed og støtte besøgsværten i sit værtskab, hvilket kræver en villighed til at modtage praktisk hjælp fra en anden. Besøgsvennen kan støtte besøgsværten i at få mod til at åbne sit hjem for den anderledes type oplevelse og hjælpe til med forberedelserne. At besøgsværten har en anden at støtte sig til, gør det nemmere at håndtere besøget.

På den måde skaber Musikalske Besøgsvenner ikke kun fysisk adgang til en musikalsk liveoplevelse, men også social adgang ved at præsentere koncerten i trygge rammer i selskab med en person, som den sårbare borger er tryk ved, som kan hjælpe med forberedelserne, dele spændingen og oplevelsen med samt reflektere over koncertbesøget med dem i den efterfølgende tid. Når det lykkes, bliver publikum medskabere af det musikalske møde og får mulighed for at dele en fælles oplevelse.

Sanselig adgang til et kunstnerisk frirum

Ét af de elementer som går igen i deltagernes udtalelser og som vi selv bemærkede under intimkoncerterne var en intens oplevelse af nærvær med kunstneren og de øvrige deltagere. Den fysiske nærhed til hinanden skaber et intimt rum, hvor de tilstedeværende er ekstra opmærksomme på hinanden og dét der udspiller sig i øjeblikket.

Anne-Sofie, der er socialrådgiver og faglig koordinator i en middelstor kommune, har stået for at udvælge de borgere i kommunen, der skulle have tilbudt en koncert. Hun har selv overværet et par koncerter.

Anne-Sofie

"Jeg arbejder jo rigtig meget med borgere, der har svært ved at være i nuet. De har hele tiden katastrofetanker eller noget i fortiden som de skal bearbejde. Det der med at de hele tiden tænker fremadrettet eller tilbage i tiden. Det at være i nuet er rigtig svært for dem og kræver meget træning at være i. Det her giver anledning til en træning i at være i nuet".

Deltagerne får en lejlighed til ikke at tænke på i går eller i morgen, og Anne-Sofie fortæller, at oplevelsen kan hjælpe deltagerne i andre sammenhænge med at øve sig på at være mere tilstede i nuet.

Den 50-årige besøgsvært Kristian, der lider af ALS, fik besøg af en musiker i sit hjem og beskrev en følelse af at lade sig opsluge af nuet og nærværet, mens musikken spillede.

Kristian

"Musikken suger én ind i det der rum af nærvær, hvor man kommer til at mærke nuets kraft, kan man sige... Især sådan en intimkoncert som den her, hvor man er så tæt på artisten, så kan man ikke undgå at blive suget ind. [...] Jeg synes, at det er noget af det, som den her oplevelse kan. At der er mulighed for at man glemmer alt omkring én".

Kristian og Anne-Sofies pointer med koncertoplevelsens betydning for at kunne være i nuet, er også fremhævet i andre studier af kulturinitiativers betydning i relation til lidelser. Studierne påpeger at deltagelse kan være med til at skabe et 'frirum' fra øvrige sygdomsnarrativer (Jensen 2018, Christiansen & Dalsgård 2021, Fletcher, Deng & Dobson 2023).

Koncertoplevelsen skaber en mulighed for at tune ind i den musikalske atmosfære, mens øvrige bekymringer fortoner sig for en stund. I nuet af koncertoplevelsen får deltagerne mulighed for at få en sanselig adgang til et kunstnerisk frirum, hvor de zoomer ind på øjeblikket, musikken, stemningen samt øvrige deltageres bevægelser og udtryk og zoomer væk fra bekymringer eller barrierer fra hverdagen. Oplevelsen tillader deltagerne at "parkere" de katastrofetanker, som Anne-Sofie ovenfor omtaler og som de normalt er optaget af. I stedet kan deltagerne sanse, mærke og lade sig suge ind i musikken, intimiteten og nærværet, som Kristian beskriver det ovenfor. Igennem disse sansninger opstår en skiftende adgang til et frirum, hvor nuet bliver lettere at mærke.

Følelsesmæssig adgang til kropslig forløsning

Musik kan røre og bevæge os på måder som vi ikke altid forstår. Som en del af deltagelsen i den musikalske oplevelse gennemgår koncertdeltagerne adskillige følelser. Der er forventningens glæde i ugerne eller månederne op til, at koncertbesøget finder sted. Under selve koncerterne er rummet det ene øjeblik fyldt med latter, publikum synger med, stamper i jorden eller klapper begejstrede i takt til musikken. Det næste øjeblik kunne vi observere blanke øjne eller tårer trille ned ad deltagernes kinder og høre snøftende næser. I tiden efter oplevede enkelte at få øget energiniveau ved at tænke tilbage på og snakke om den musikalske oplevelse med deres omgangskreds.

Deltagerne fortalte, når vi spurgte ind til på hvilke måder musikken rørte dem, at det ikke kunne beskrives med ord. På grund af manglen på frivillige besøgsvenner i sit lokalområde havde 83-årige Frederik ikke en besøgsven. Han havde derfor fået lov til at deltage i en Musikalske Besøgsvenne koncert i 89-årige Børges hjem, da Børge heller ikke havde haft held med at få tildelt en besøgsven. Den lokale besøgstjenesteleder havde arrangeret en fælles koncert for dem i selskab af Børges kone, Helga, som "et plaster på såret" over at det ikke havde været muligt at finde besøgsvenner til dem. Frederik var selv uddannet pianist og havde spillet klaver siden han var 6 år gammel, og bifaldede at den unge besøgende musiker trådte ind ad døren med et keyboard.

Efter at have drukket kaffe og spist kage og Spangsberg chokolade spillede den unge musiker sine hudløst ærlige sange for deltagerne i omkring en halv time. Undervejs fortalte hun om sine oplevelser om usikkerhed med at leve op til andres og sine egne forventninger og arbejdet med at finde fodfæste som ung kvindelig musiker. Børge og hans kone havde før Børges sygdom deltaget i jazzkoncerter, og i det efterfølgende interview drejede samtalen sig ind på deres foretrukne musikere, fremfor den koncertoplevelse de netop havde været en del af. Parret havde forventet, at koncerten ville være klassisk og deres skuffelse var tydelig at bemærke i kommentaren:

Parret

Børge & hans kone kommenterer

"Det minder lidt om det der som de unge hører... hvad hedder det... MGP".

Frederik afviste sammenligningen. Han var meget imponeret over musikerens ærlige tekster og fornemme klaverspil. Han beskrev sin oplevelse som;

Frederik

"en orgasme. Det risler over det hele oppe i hovedet".

Forventningen om hvilken type musik, som deltagerne vil blive præsenteret for, spiller en rolle for potentialet af den følelsesmæssige adgang under koncerten. Hvis deltagerne står fast på deres forventning om fx klassisk musik, har de på forhånd lukket for den potentielle åbning af anden musik. Det er umuligt at forudse, hvilken musik der ræsonnerer med hvilke deltagere eller hvilke følelsesmæssige reaktioner, som den musikalske oplevelse fremkalder, sådan som det fremgår af eksemplet med Frederik, Børge og Helga ovenfor. Den kunstneriske oplevelse er subjektiv, og selvom alle deltagerne har fået fysisk adgang til en koncertoplevelse, tager de det ind og oplever det på forskellige måder. Frederiks beskrivelse kendetegner den forløsende, opblødende eller beroligende effekt som vi har bemærket hos publikumsdeltagerne. I et interview efter en koncert udtalte besøgsvennen Fie;

Fie

"det var ligesom om at det gik ind i nogle antenner... som at blive strøget over håret. Det var meget følelsesladet. [...] det var egentlig som at blive nusset lidt".

Fies beskrivelse af den musikalske oplevelse skildrer et billede af en omsorg, som hun mærker fysisk, og som hun sammenligner med følelsen af en andens hænder, der stryger hende over håret. Både vores observationer og deltageres udtalelser om, hvad musikken gjorde ved dem, viser hvordan musikken kan aflede følelsesmæssige og kropslige reaktioner hos deltagerne. Det peger på oplevelsens åbenhed i uvisheden om, hvordan deltagerne reagerer (Andersen, Hede & Schneidermann 2022) og dens transformative potentiale ved den måde som situationen når ind til os på og orienterer os mod bestemte handlinger og udtryk (Folmann 2020). Reaktionerne kan også opstå igennem sangteksterne eller historierne, der knytter sig til dem, når de vækker genkendelse hos deltagerne eller spejler deres egne oplevelser. Fie besøgsvært Asta trommede sine fingre mod sine lår under musikerens sang og guitar-spil i hendes lejlighed, mens hendes hoved bevægede sig rytmisk frem og tilbage i takt til musikken. Asta fremhævede i interviewet umiddelbart efter koncerten en bestemt sang, der havde gjort indtryk på hende.

Asta

"Den der med regnvejret, med at huske at stoppe op og... leve livet.... I nuet... Jeg kiggede tilbage på min påkørsel, hvor der pludselig skete lidt for meget, at det er virkelig vigtigt at leve og ikke tro at man kan vente med en hel masse til i morgen".

Hun forbandt derved sangens fortælling til sin oplevelse med at blive kørt ned og påmindelse om hendes dødelighed. Ved at forbinde denne sårbare episode i hendes eget liv til musikken, tilbyder sangen et alternativt sprog for den svære oplevelse, som åbner for en ny måde at forholde sig til episoden på.

Se koncertsituationen og Fie og Asters umiddelbare reaktioner på oplevelsen.

["Musikalske Besøgsvenner: Rent kropsligt synes jeg bare at musikken gjorde noget"](#)

Ofte har musikerne selv erfaring med at bearbejde sorg eller andre svære følelser igennem musikken, og i rummet hvor både musikken og fortællingerne bliver delt så tyder noget på, at en begyndende bearbejdelse af deltageres egne oplevelser også bliver mulig. En sådan følelsesmæssig adgang til deltagerne kræver at teksterne ræsonnerer med dem og at de gør sig selv modtagelige for at et eventuelt ræsonnement kan opstå. Når det lykkes, kan koncertbesøget skabe en oplevelse af meningsfuldhed og en form for kropslig forløsning eller omsorg.

Tidslig adgang til minder

Ifølge deltagernes udtalelser lige efter koncerten fandt sted, og de fortællinger som de delte undervejs, bestod frirummet ofte af en skiftende vekselvirkning mellem en sansning af nuet og en sansning af de minder som musikken bragte frem for deres indre. Musikken transporterede deltagerne tilbage i tiden til et andet sted; til minder med familien, til at holde rundt om deres kære til en byfest, til tabet af deres elskede, til at stå på toppen af et bjerg. Det var nogle af de minder som besøgsparrene fortalte om at blive bragt tilbage til under koncertbesøgene.

Hvis nutiden er svær at forholde sig til eller gør én nedtrykt, kan det være befriende at tænke på noget andet, der bragte dig glæde. Under en sang hvor det afrikanske bjerg, Kilimanjaro blev brugt som metafor i teksten, begyndte tårerne at trille ned ad den 50-årige besøgsvært Kristians ven, der lavede mad til koncertdeltagerne i køkkenet. Vennen fortalte, at han blev rørt over sangen, fordi han og Kristian havde besteget Kilimanjaro, da de var unge, før Kristian blev ramt af ALS og bundet til sin kørestol. I et interview med Kristian efter koncerten, fortalte han;

Kristian

"at man på en eller anden måde genoplever noget, som har betydet meget for én, og det synes jeg at det tekstunivers kunne i den sang... føre mig tilbage til noget som jeg har haft en oplevelse med".

Det peger på, at musikken har en evne til at manipulere med oplevelser af tid og rum. Den mentale eller tankemæssige mobilitet, som musikken er med til at skabe i fremkaldelsen af minder, står i kontrast til den immobilitet som deltagernes nutidige hverdag er præget af.

Se dette korte klip på ca. 4 minutter der viser en bid fra et koncertbesøg hos besøgsværten Kristian med selskab af hans besøgsven Agnete, et par bonusbedsteforældre, hans to børn, hans kone og en ven, der laver mad til hele selskabet i køkkenet, mens koncerten er i gang.

["Musikalske Besøgsvenner: En musikalsk rejse til Kilimanjaro".](#)

“Duften af raps kalder minderne frem”, sang en kvindelig musiker under et koncertbesøg. For 97-årige Verner, der er næsten blind, bragte det et indre syn frem knyttet til nogle bestemte rapsmarker.

Verner

“Jeg tænker på, når vi kører ud til min familie i Thorsager og de gule rapsmarker. Den eneste farve jeg kan se, er den gule, og jeg glæder mig til foråret, fordi den gule farve kommer frem. Den knalder igennem med intensitet”.

Hans udtalelse peger på, at det ikke kun er duften af raps, der kalder minderne frem, men at lyden om raps også gør det.

Kapaciteten til at fremkalde minder knytter sig til musikkens stærke forbindelse til hukommelsen (Baumgartner 1992, Davidson 2019). Denne relation mellem musik og minder nedbryder samtidig grænserne for, hvad vores mobilitet tillader og hvor vi kan bevæge os hen. Musikkens evne til at facilitere en fornemmelse af mobilitet er også tidligere blevet bemærket af et studie, der har adresseret relationer mellem isolation, ensomhed og musik blandt australiere under nedlukningerne i 2020 (Kiernan & Davidson 2022). I denne periode tilbød musik en mulighed for at bevæge sig ind og ud af alternative steder og midlertidigt fornemme en opløsning af fysiske strukturer som hjemmets begrænsende rum. Deltagerne i Musikalske Besøgsvenner oplevede ligeledes at musikken transporterede deltagerne tilbage til en anden tid, et andet sted, igennem de minder, de så for deres indre blik.

Relationel adgang til en ny målgruppe

En intimkoncert i hjemmet for ensomme ældre og deres støttepersoner er en spændende professionel udfordring for de kunstnere som har søgt om at være med i Musikalske Besøgsvenner. De 31 deltagende musikere var fra starten af 20'erne til midt i 60'erne, og repræsenterede forskellige genrer, professionel baggrund og erfaring. De havde det til fælles, at de havde interesse for det intime koncertformat og at spille for en publikumsgruppe der ikke så ofte deltager i konventionelle koncerter. I den sidste dimension af adgang til kunst og kultur vender vi begrebet på hovedet, for det handler om kunstneres adgang til publikum.

En kvindelig kunstner i 30erne fortæller om formatets potentiale til give hende adgang til at arbejde med samskabelse og dialog som en del af musikalsk performance:

Kvindelig kunstner

"Jeg tror, at det der med mødet med mennesket og den måde at skabe noget sammen med nogen på, og have en eller anden form for dialog... Eller at være noget for nogen i det der. Det tiltaler mig bare rigtig meget. [...] Og så synes jeg faktisk også, at der er noget rigtig interessant i at komme ud at spille sine sange for folk, der spænder så bredt - både sådan i forhold til ens musik, men også i forhold til det liv, de har levet".

Ligesom under konventionelle koncerter fortalte kunstnerne i Musikalske Besøgsvenner om de historier som knyttede sig til de sange, som de selv havde skrevet. Til forskel fra konventionelle koncerter tillod det hybride koncertformat, at deltagerne kunne respondere med deres egne fortællinger, også dem der blev fremkaldt af musikken. En udveksling af fortællinger med udgangspunkt i musikken kan derfor opstå mellem kunstner og publikum, der fordrer en mere gensidig lydhørhed.

Da det ikke er muligt at forudse, hvad deltagerne synes om musikken, eller hvad der skaber mening for dem, kan musikerne heller ikke forberede sig på den følelsesmæssige adgang eller de kropslige reaktioner, som musikken åbner for. Begivenheden er ikke kun særlig for besøgsvenneparrene, men også for musikerne, som agerer i en anderledes rolle og i et andet professionelt rum end som de er vant til på konventionelle spillesteder. Det kræver både åbenhed og fleksibilitet fra musikernes side.

Adgangen til en ny publikumsgruppe er af og til kompliceret, når forventninger til koncertbesøget og kunstnerens rolle bliver uklare. Her beskriver kunstnerne, at de udvikler teknikker til at sætte grænser og navigere i det intime koncertrum.

Kvindelig kunstner i 30'erne

"Jeg har nogle helt konkrete ting, som jeg gør. Jeg tager skoene af. 'Hvor plejer du at sidde', 'hvor har du det godt henne?', så det hele tiden er på deres præmisser".

Mandlig kunstner i 40'ene

"Der er ikke en scene. Når det er private hjem, så er der som regel en gensidig forståelse af, at det her bliver en intim oplevelse. Det ville være skørt at sige "mine damer og herrer" i hjemmet. Man bliver nødt til at være nærværende".

At få adgang til nye målgrupper kan også betyde tilegnelsen af nye kompetencer. Det kræver både stærke kunstneriske kompetencer og kompetencer der ligger ud over det musikalske at træde ind i et fremmed hjem med fremmede mennesker, at give dem en følelse af nærvær, drikke kaffe og spise kage, lytte til deres fortællinger, stille op og spille en koncert inden for tidsrammen af et besøg. Musikalske Besøgsvenner viser både muligheder og udfordringer for kunstnerens arbejde i det voksende arbejdsfelt mellem kultur og sundhed.

Hvad vil det sige at have adgang?

I dette afsnit vender vi tilbage til udgangspunktet, hvor vi satte os for at udforske hvordan Musikalske Besøgsvenner som koncertformat giver adgang til kunstneriske oplevelser for brugere af besøgsvennetjenester. Igennem billeder, film, citater, beskrivelser fra koncerterne og film, er det blevet klart, at adgang til kunst- og kulturlivet ikke kun handler om fysisk adgang, fx at sikre kørestolsadgang på konventionelle spillesteder eller at flytte koncerten hen til borgere med begrænset adgang som i Musikalske Besøgsvenner.

Adgang til kunst og kultur må forstås som en flerdimensionel og relationel proces, hvor det at have fysisk adgang nok er en central dimension, men hvor andre aspekter kan have lige så stor betydning for publikum. Særligt for mennesker der på forskellig vis er marginaliserede i mainstream kulturliv, er andre dimensioner af adgangen til kunst og kultur afgørende for at sikre reel deltagelse og ikke blot deres fysiske tilstedeværelse.

I vores feltarbejde identificerede vi barrierer til deltagelse som fysiske, sociale, sansemæssige og følelsesmæssige. Hos koncertdeltagerne, hvis historier er en del af denne rapport, er fysisk besvær eller sygdom en del af hverdagen, men det at have mistet arbejdslivet, venner eller en partner som ellers havde været garant for sociale sammenhænge for at deltage i kulturlivet, udgør væsentlige barrierer. Fysisk besvær, sygdom og oplevelser af isolation i hverdagen kan også gøre konventionelle tilbud utilgængelige, fordi de indebærer overvældende sanseindtryk, som fx høj musik eller det at skulle navigere i et lokale med mange mennesker (Andersen 2022b). Men der er også en følelsesmæssig adgang, som former det kunstneriske møde; der gør en i stand til at åbne sig for en ny oplevelse. "Adgang" til kunst og kultur kan også vendes om; kunstnerne ønsker at møde forskellige typer af publikum, men konventionelle koncertrum er begrænsede i at facilitere sådanne møder.

Vi har vist, hvordan Musikalske Besøgsvenner som koncertformat arbejder med de seks dimensioner af adgang, og hvordan intimkoncerter i hjemmet for sårbare borgere og deres støttepersoner kan give adgang til kunstneriske oplevelser af høj kvalitet, på ofte overraskende måder.

På samme tid møder koncertformatet af og til også barrierer for adgang. Koncertbesøgene er dybt personlige oplevelser for både publikum og kunstnere på grund af det intime rum i hjemmet, og der findes ikke en standard formel for en succesfuld koncert. Som billeder og film viser, kan koncerterne have vidt forskellig karakter hvad angår fysisk set-up i hjemmet, det sociale rum og hvem der deltager, sansemæssige indtryk samt følelsesmæssige udtryk og atmosfærer.

Men hvad sker der, når et projekt som Musikalske Besøgsvenner arbejder flerdimensionelt med adgangen til kunst og kulturoplevelser? Afslutningsvist giver vi herunder to bud på, hvad deltagerne tager med fra koncerterne i form af to tematiske refleksioner om adgang til fællesskab og adgang til deltagelse.

Adgang til fællesskab

I koncertdeltagernes fortællinger om koncerterne er et gennemgående tema, at det musikalske møde har potentiale til at skabe og opbygge menneskelige forbindelser (Andersen, Hede & Schneidermann 2022). Herunder fortæller besøgsvennen Simone og besøgsværten Ilse om deres umiddelbare indtryk efter koncertbesøget.

Interview, antropolog og værter

Simone (besøgsven)

"Jamen, musikken binder os sammen på tværs af race og nationalitet. For det er jo en form for fælles sprog, ikke?"

Antropolog

"Følte I også det her, at I fik et fælles sprog?"

Ilse (besøgsvært)

"Ja".

Simone (besøgsven)

"Ja, med [musikeren], men også med hinanden. Alle fire, ikke. Musik forener".

Besøgsvennepar og professionelle omkring projektet, fortæller om hvordan relationen imellem sårbare borgere og deres støttepersoner styrkes igennem koncertoplevelsen både i øjeblikket og i fremtiden:

Anne-Sofie

"De har jo en masse at snakke sammen om bagefter, det er jo en fælles oplevelse for dem. De vil altid have noget sammen, de her to mennesker, der har oplevet det sammen. Det har vi haft sammen os to", fortæller Anne-Sofie, faglig koordinator og social rådgiver i en middelstor kommune under et interview.

En mandlig kunstner i 50erne reflekterer over, hvordan adgangen til fællesskabet i koncertbesøget er betinget af de andre dimensioner:

Mandlig kunstner

“Folk er jo forskellige. Der er jo forskellige kulturelle koder for, hvordan man modtager ting. Så alt efter om folk var gamle havnearbejdere eller professor, så modtog de det forskelligt. Nogen var sjove og flirtede, og et sted kom jeg hjem til en fin, gammel dame med porcelænsfigurer. Det har ikke noget med mig at gøre, men at folk er forskellige i den måde som de reagerer på”.

Se dette korte klip, der viser et koncertbesøg, hvor musikken ikke rigtig synes at “nå ind til” deltagerne:

[“Musikalske Besøgsvenner: Når det ikke lige klinger”.](#)

Ved at give adgang til kunstneriske møder, giver Musikalske Besøgsvenner samtidig mulighed for adgang til oplevelser af fællesskab. Det kan både være et sansemæssigt og følelsesmæssigt fællesskab i koncertsituationen, (som Simone beskriver), hvor deltagerne opbygger deres eget sprog og et socialt fællesskab i forberedelserne til koncerten og efterfølgende samtaler med støttepersoner og andre sociale kontakter.

Adgang til deltagelse

Musikalske Besøgsvenner er et koncertformat som kombinerer to typer velkendte sociale situationer: en koncert og et besøg. Hybriditeten gør, at både kunstneren og publikum er med til at skabe koncertbesøget som et kunstnerisk møde (Andersen, Hede & Schneidermann 2022).

Besøgsvenneparret kan umiddelbart betragtes som et forholdsvist passivt publikum i en intim koncertoplevelse i hjemmet. Men i lyset af koncertformatets hybrid form, er det blevet klart, at begge parter er aktive deltagere og samskabere af koncertbesøget. Lidt firkantet set, kan man sige, at kunstnerne bidrager med koncerten, mens besøgsvennerne bidrager med besøget og koncerthuset i Musikalske Besøgsvenner.

Som vi har beskrevet ovenfor, var forberedelserne op til en koncert ofte at sammenligne med en festlig begivenhed eller en mærkedag, med rengøring, kaffe, kage, særligt service og pænt tøj. For nogen indebar det også overvejelser om placering af møbler og siddepladser, samtaleemner og at tilegne sig viden om den musikalske besøgsven. På dagen går værtskabet ud på at byde velkommen og vise tilrette, at samtale om personlige forhold og oplevelser over kaffe og kage, og ofte også at samtale om musikken, samt at afslutte besøget ved at tage afsked.

Arbejdet i at være vært for en koncert blev mest tydeligt i de tilfælde, hvor besøgsvennepar manglede kapacitet eller mulighed for at forberede besøget, agere værter og deltage i samtaler. På den måde balancerede Musikalske Besøgsvenner mellem at være et udfordrende og uoverskueligt tilbud. Musikalske Besøgsvenner er ikke en universel løsning på øget adgang til kunst- og kulturoplevelser for sårbare borgere og deres støttepersoner. Selvom det hybride koncertformat åbner for deltagelse for en gruppe som kunst- og kulturlivet ofte er lukket for, forbliver det lukket for andre, der ville have mere glæde af andre tiltag.

Værdien i Musikalske Besøgsvenner ligger til gengæld i det gensidige møde mellem kunstner og publikum og besøgsparrenes arbejde for at skabe et koncertrum. At være vært for et koncertbesøg giver adgang til at deltage i og skabe rum for kunst- og kulturlivet på en unik måde, som er meget aktiv og samskabende end hos et konventionelt koncertpublikum.

Litteraturliste

Andersen, A. B. M. (2022a). "Revisiting Loneliness". Film. Aarhus Universitet

Andersen, A. B. M. (2022b). "Revisiting Loneliness: An anthropological exploration of experiences of loneliness among elderly women in Denmark within a successful aging paradigm". Speciale. Aarhus Universitet.

Andersen, A. B. M., Hansen, T. K., Schneidermann, N. (2023). "8 råd til kultur- og sundhedsprojekter: baseret på erfaringer fra Musikalske Besøgsvener". Aarhus Universitet.

Andersen, A. B. M., Hede, K. & Schneidermann, N. (2022). "Musikalske Besøgsvener 2021- fra eksperiment til hybridt koncertformat". Aarhus Universitet.

Baumgartner, H. (1992). "Remembrance of Things Past: Music, Autobiographical Memory, and Emotion". Adv. Consum. Res. 19, 613–620

Bertilsdotter Rosqvist, H. (2012). "The politics of joking: narratives of humour and joking among adults with Asperger's syndrome". Disability & Society, 27(2), 235–247.

Christiansen, C., & A. L. Dalsgård. (2021). "The Day We Were Dogs: Mental Vulnerability, Shared Reading, and Moments of Transformation." Ethos, 49(3), 286–307

Ginsburg, F. & Rapp, R. (2013). "Disability Worlds". Annual Review of Anthropology, 42(1), 53–68.

Hede, K (producer) & Andersen, A. B. M. (producer) (2022). "Musikalske Besøgsvener – Ellen og Iris" (short film).
<https://www.youtube.com/watch?v=VvSTf6m2tDg>

Fletcher, J. R., Deng, M., & Dobson, D. (2023). "The art of friendliness: Organiser perspectives on curating dementia friendly cultural events". Dementia (London, England), 22(4), 743–759.

Folmann, B. (2020). "Room for Transition by Aesthetic Empowerment?, Atmospheres and Sensory Experiences of a New Hospital Birth Environment". Proceedings of the 4th International Congress on Ambiances, Alloaesthesia: Senses, Inventions, Worlds, Réseau International Ambiances, Dec 2020, e-conference, France. pp.126-131

Jensen, A. (2018). "Kulturvitaminer – et kultur på recept projekt i Aalborg". Forskningsrapport Aalborg, Center for Kultur og Sundhed

Kiernan, & Davidson, J. W. (2022). "How Can Music Engagement Address Loneliness? A Qualitative Study and Thematic Framework in the Context of Australia's COVID-19 Pandemic Lockdowns". International Journal of Environmental Research and Public Health, 20(1)

Molnar-Szakacs, & Overy, K. (2006). "Music and mirror neurons: from motion to "e"motion". Social Cognitive and Affective Neuroscience, 1(3), 235–241.

Pink, S. (2007). "Walking with video". Visual Studies, 22(3):240-252

AARHUS
KOMMUNE

AARHUS UNIVERSITET

GLADSAXE

GODSET

HUSRUM

Huset

koda® kultur

Kolding
Kommune
en del af trekantområdet

midt
regionmidtjylland

KIRSTEN OG
GUNNAR FONDEN
VI STØTTER ET SMUKKERE AARHUS

MUSIKHUZET

OPGANG²
UNGDOMSSPOR

RØDE
KORS

SIND

Statens
Kunstfond

TRAIN

TØNDER
KOMMUNE

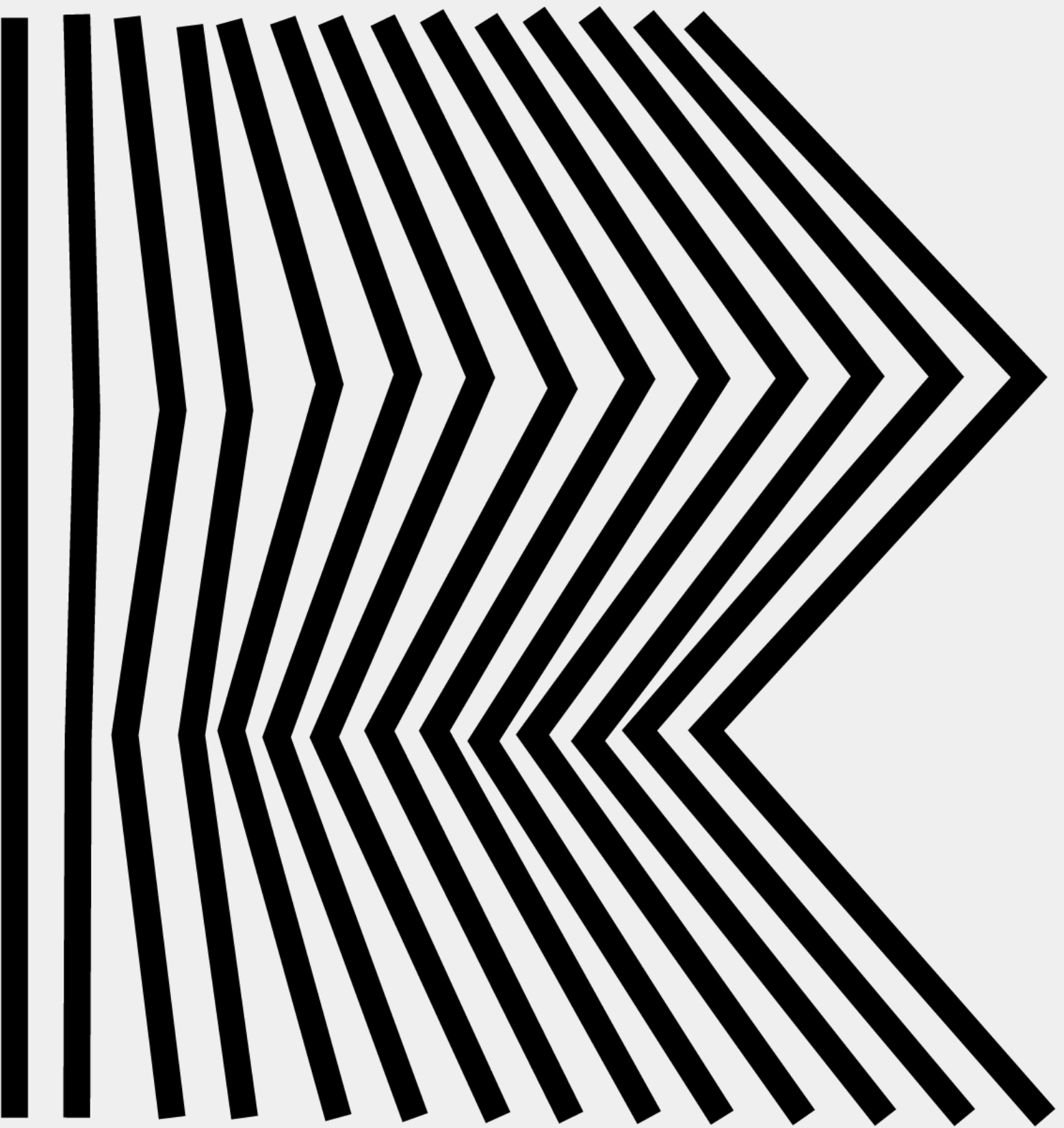

Ude-Bo

Ældre @ Sagen

SPILLESTEDET
Thy

ROSA